

У спеціалізовану вчену раду Д 26.062.02
у Національному авіаційному
університеті за адресою: 03058, м. Київ,
просп. Любомира Гузара, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Терещенко Ольги Василівни

*«Механізми регулювання валютного ринку в умовах
відкритості національної економіки»,*

*подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством*

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Валютний ринок є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни, яка опосередковує перерозподіл капіталу між країнами та стимулює їх економічний глобалізаційний розвиток. Стабільність функціонування внутрішнього валютного ринку забезпечується активною регулюючою участю держави при ефективному контролі уповноважених органів за валютними операціями. За окреслених вище обставин дисертація Терещенко Ольги Василівни є актуальною та відповідає основним завданням та заходам Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 179 від 03 березня 2021 р. Проте жорсткі реалії життя вносять суттєві коригування у зміст її положень у зв'язку з повномасштабною агресією проти України. В умовах воєнного стану на перший план порядку денного виходять питання національної безпеки, яка досягається заходами воєнного, політичного, економічного характеру. Валютна безпека є важливою складовою економічної безпеки держави, тому своєчасним є наукове обґрунтування особливостей механізму функціонування валютного ринку в надзвичайних умовах та напрацювання на цій основі інструментів валютного регулювання.

*Вх. № 51.06/114
в.ф. 21.01.2023р.*

Дисертаційна робота Терещенко Ольги Василівни виконана в межах плану науково-дослідних робіт: ВНЗ «Національна академія управління» за темою: «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (01.09.2015-30.06.2020); Національного авіаційного університету за держбюджетними темами: «Формування механізму економічного розвитку підприємства на галузевому та державному рівнях» (01.09.2018-30.06.2021); «Функціональні складові моделі фінансового забезпечення сталого розвитку авіаційної галузі України» (01.01.2020 - 31.12.2023), у рамках яких автором розроблено державні механізми регулювання діяльності підприємств на валютному ринку в умовах відкритості національної економіки, механізми фінансового забезпечення сталого розвитку авіаційної галузі України на основі здійснення зовнішньоекономічної діяльності і валютних операцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Науково-прикладну спрямованість дисертації зумовила мета дослідження, що полягає в поглибленні теоретико-методичних засад і обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів регулювання валютного ринку в умовах відкритості національної економіки. Поставлену мету досягнуто, при цьому отримано результати, які характеризуються науковою новизною.

Сутність валютного ринку, як складної відкритої нерівноважної системи, визначається на основі єдності таких підходів: функціональний, поведінковий, ієрархічний, структурний, рефлексивний, інформаційний та генетичний (стор. 36-44).

У результаті вдалого застосування системного підходу здобувач формалізував причинно-наслідкові зв'язки імпульсів лібералізації валютного регулювання та функціонування національної економіки на інвестиційному ринку, у реальному і фінансовому секторах національної економіки (стор. 62-65; 129-139).

У дисертації удосконалено дефініцію валютної безпеки як індикатора зовнішньої і внутрішньої конкурентоспроможності національної економіки, її здатності протистояти зовнішнім валютним шокам і загрозам, валютним дисбалансам, порушенню рівноваги на валютному ринку тощо (стор. 66-68; 140-145). Отримані теоретичні результати покладено в основу удосконалення методичного підходу до комплексної оцінки рівня валютної безпеки шляхом доповнення діючої системи із шести показників двома додатковими показниками: різниця між процентними ставками за депозитами у доларі США та у гривні, рівень доларизації валового внутрішнього продукту (стор. 104-115).

Дисертантом розвинуто механізми регулювання валютного ринку в умовах відкритості національної економіки в частині мети, методологічної основи, середовища регулювання валютного ринку (стор. 69-76; 146-153). Пропонована концепція реформи покликана зменшити вади функціонування валютного ринку, який характеризується обмеженою раціональністю поведінки індивідуальних суб'єктів і колективною нераціональністю; стихійністю; неефективністю; іманентністю аномалій, періодичних криз; асиметрією, недостовірністю, неповнотою інформації, можливістю маніпулювання нею; емоціональністю прийняття рішень і когнітивним дисонансом учасників валютних відносин; стадною поведінкою і валютною панікою.

Здобувач розглядає відкритість національної економіки як середовище функціонування валютного ринку (стор. 29-35; 45-61, 82-98). До її складових, що є об'єктами державного регулювання, відносять: зовнішньоторговельну відкритість, фінансову відкритість, відкритість ринків капіталу та функціональну відкритість. Цілеспрямований вплив за результатами їх кількісної і якісної оцінки сприятиме зміцненню внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності національної економіки.

У дисертації розвинуто механізми регулювання валютного ринку на основі біхевіоризму, які мають два напрямки дії. Перший - стимулювання

рефлексивної поведінки, коли вибір рішень економічних агентів на валютному ринку є вільним і усвідомленим. Другий - комунікативна політика національного регулятора, покликаною створювати спокійну, беземоційну обстановку, упереджувати валютну паніку і ажіотаж задля забезпечення стабільності національної грошової одиниці, зниження ризиків опортуністичної поведінки, порушення валютного законодавства, конфліктів у системі «принципал-агент» тощо (стор. 154-166).

Розвинутий методичний підхід до розробки і реалізації валютно-курсової політики в Україні у рамках режиму інфляційного таргетування та плаваючого обмінного курсу враховує закономірні об'єктивні процеси лібералізації національної економіки, валютного ринку, ґрунтується на переході України до гнучкого валютного курсоутворення в частині сприяння автоматичному вирівнюванню платіжного балансу, заміні подвійного його дефіциту подвійним профіцитом тощо (стор. 99-103; 116-124).

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Теоретична цінність результатів дисертації полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань антикризового регулювання валютного ринку в умовах відкритості національної економіки на основі протидії шокам зовнішнього і внутрішнього середовища. Методологічним базисом дисертації є: системний підхід; класифікація; формалізація; інституціональна теорія; концептуальний підхід; індекси та субіндекси; структурний аналіз; коефіцієнтний аналіз; трендовий аналіз; кореляційно-регресійний аналіз; методи статистичних розподілень.

Реалізація розроблених концептуальних засад вдосконалення механізмів регулювання валютного ринку дозволить збільшити валютну безпеку національної економіки в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення України, зміцнити економічний потенціал валютного ринку України в умовах євроінтеграції, забезпечити його адаптивність до шоків змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо вдосконалення механізмів регулювання валютного ринку в умовах відкритості національної економіки. Окремі результати дисертаційної роботи впровадженні в практичну діяльність: авіаційного підприємства ТОВ «Авіатеч»; аудиторської фірми «Мульти-аудит»; ОТП-банк; ТОВ «ТІСИ»; адвокатського об'єднання «АКСІО». Одержані результати дослідження використано в навчальному процесі ВНЗ «Національна академія управління» при проведенні лекційних та практичних занять з навчальних дисциплін «Макроекономіка», «Інвестування», «Фінансовий ринок», «Центральний банк і грошово-кредитна політика», а також Національного авіаційного університету під час викладання дисциплін «Основи функціонування економіки на мікро-, макро- та мезо- рівнях», «Стратегічне управління та інноваційний розвиток підприємства», «Міжнародні фінанси», «Центральний банк і грошово-кредитна політика».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 14 наукових працях, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України і виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз. Основні положення та результати дисертаційної роботи були оприлюднені на 8 конференціях різних рівнів із широкою географією: (Польща, Познань, 2018), (Грузія, Батумі, 2018), (Канада, Торонто, 2021), (Київ, 2017, 2021), (Дніпро, 2021).

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. Дисертацію написано в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій автора у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому достатній рівень обґрунтування теоретичних положень, розробки методичних підходів та практичних рекомендацій із удосконалення механізмів регулювання валютного ринку в умовах відкритості національної економіки, необхідно відзначити, що деякі положення є дискусійними або потребують доопрацювання.

1. У першому положенні наукової новизни на стор. 22 дисертації йдеться про удосконалення «дефініції валютної безпеки як.....її здатності протистояти.....валютним дисбалансам, порушенню рівноваги на валютному ринку тощо. На відміну від існуючого вузького, пропонується широкий підхід до трактування валютної безпеки». На рис. 1.4 (стор. 67) формалізовано вузький і широкий підходи до трактування валютної безпеки держави. Для кращого сприйняття матеріалу і розуміння ідей автора доцільно було на зазначеному рисунку навести класифікацію валютних дисбалансів та показати їх місце у рамках двох підходів.

2. У табл. 1.2 на стор. 35 наведено шість ознак класифікації національних економік як об'єктів регулювання, у т.ч. тип закритої і відкритої національної економіки виділено за ознакою ступеня розвитку зовнішніх зв'язків. Ця ознака вважається занадто генеральною, або надто загальною. Враховуючи, що термін «відкрита економіка» винесено у назву дисертації доцільно було би конкретизувати, якими показниками оцінюється ступінь розвитку зовнішніх зв'язків.

3. На рис. 1.1 (стор. 41) формалізовано валютний ринок як підсистему національної економіки і виділено його сегменти – легальний і тіньовий. Потребує уточнення погляд автора на сутність легального і тіньового валютного ринків як кількісних і якісних категорій. Чи підлягає тіньовий валютний ринок кількісній оцінці загалом і у розрізі його окремих підсегментів - підпільний, неформальний, інша неврахована діяльність.

4. На стор. 55-58 дисертації наведено достатньо цікаві результати порівняльного аналізу мотивації малих і великих економік країн світу до

відкритості, а також її наслідки для здатності до інтеграції, економічного зростання, зовнішньої торгівлі, руху капіталів тощо. По-перше, таблична форма представлення матеріалу додала би чіткості порівняння в частині позитивних і негативних наслідків. По-друге, поняття «мала» і «велика» економіка є гіпотетичними. До якого типу економік тяжіє Україна? Як дисертант оцінює вплив євроінтеграції на відкритість економіки нашої країни, стан і рівновагу валютного ринку тощо?

5. Параграф 2.1 Розділу 2 дисертації має назву «Діагностика статичних і динамічних показників відкритості національної економіки». У ньому надано оцінку багатьом показникам, за допомогою яких діагностується стан відкритості економіки України та інших країн світу, проте чіткий їх поділ на статичні і динамічні відсутні.

6. У параграфі 2.3 дисертації, присвяченому оцінці стану і перспектив регулювання валютного ринку національної економіки в умовах інтеграції до ЄС, згадуються окремі статті Угоди України про асоціацію з ЄС, зокрема 125, 144, 344, без указівки їх назв. На жаль, автору не вдалося надати чітку формалізацію місця реформування валютного регулювання у загальних зобов'язаннях із забезпечення інтеграції економіки України до ЄС саме у складі і структурі норм Угоди про асоціацію.

7. У назву параграфу 3.1 винесено поняття «трансмісійні механізми», а на стор. 136 зазначається, що трансмісійні механізми впливу лібералізації валютного регулювання на функціонування національної економіки можна поділити на загальні та специфічні для реального та фінансового секторів. Проте відсутність дефініції зазначених механізмів не дозволяє сформулювати чітку уяву про їх співвідношення з монетарним трансмісійним механізмом (стор. 76), трансмісійним механізмом грошово-кредитної політики (стор. 117).

Втім висловлені зауваження суттєво не знижують позитивну оцінку результатів дисертаційної роботи Терещенко Ольги Василівни.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Терещенко Ольги

Василівни являє собою завершене наукове дослідження, в якому розроблено теоретичні положення, методичні засади та практичні рекомендації щодо удосконалення регулювання національної економіки в умовах євроінтеграції на основі лібералізації валютного ринку, формалізації механізмів валютного курсоутворення, проведення антикризової валютної політики, зміцнення валютної безпеки; використання інноваційних та поведінкових механізмів валютного регулювання. Дисертацію оформлено відповідно встановлених вимог, її зміст відповідає паспорту спеціальності.

Дисертаційна робота Терещенко Ольги Василівни на тему «Механізми регулювання валютного ринку в умовах відкритості національної економіки» відповідає пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами та доповненнями), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент –

Проректор з науково-педагогічної роботи
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
доктор економічних наук, доцент

[Handwritten signature]
О. В. Манжура

Особистий підпис *О.В. Манжури*
ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів ПУЕТ
ШО Каленник *ШКис*